

Saraha

Relaties zijn de laatste jaren minder duurzaam geworden. Gezien de samenhang tussen het relatieverloop en het kindertal mag verwacht worden dat de wijze waarop de huidige dertigers met hun relatie omgaan zal leiden tot meer alleenstaanden, meer kinderloosheid en tot een toename van het aantal één-kindgezinnen.

In de jaren zestig was de kans dat een huwelijk op echtscheiding uitliep ongeveer een op tien, inmiddels is die kans al weer enige tijd een op vier. Aan veel relaties komt geen boterbriefje meer te pas en deze relaties zijn beduidend minder duurzaam.

Nu relaties in het algemeen minder bestendig zijn geworden, zegt de actuele leefvorm van een vrouw steeds minder over haar relatiegeschiedenis. Zo blijkt uit een momentopname dat een ruime meerderheid (82 procent) van alle 40- tot 53-jarige vrouwen ten tijde van het *Onderzoek Gezinsvorming 1998* weliswaar een partner had, maar dit betekent nog lang niet dat al deze vrouwen die relatie gedurende hun hele 'gezinsvormende' levensfase hadden, noch dat de resterende 18 procent die periode zonder partner doorbracht.

Wisselaars en exen

Achter de momentopname uit het *Onderzoek Gezinsvorming 1998* gaan verschillende levenslopen schuil. Van de vrouwen die ten tijde van het onderzoek een relatie hadden, bleek 70 procent getrouwd te zijn of samen te wonen met de eerste partner.

Deze groep noemen we hieronder, met het oog op hun relatiegeschiedenis, de duurzamen. In 13 procent van de gevallen bleek het om een tweede of volgende partner te gaan (de wisselaars). Tot de exen (10 procent) worden onder andere de vrouwen gerekend die op het moment van onderzoek niet met een partner getrouwd waren of samenwoonden, maar voorheen wel een partner hadden. De kleinste groepen worden gevormd door degenen die meerdere relatieverbrekingen achter de rug hebben (de meermalige exen, bijna 4 procent), en de ruim 3 procent van alle vrouwen die nooit met een partner samenwoonden, de altijd partnerlozen.

Tot welke groep een vrouw behoort, wordt deels bepaald door het moment van waarneming. Immers, wisselaars behoorden ooit tot de exen en meermalige exen tot de wisselaars, en voor een deel van de duurzamen of altijd partnerlozen zal de toekomst ook nog een verandering in hun positie brengen. Eén relatie is echter voor de overgrote meerderheid van de vrouwen weggelegd: van alle ondervraagde vrouwen had maar liefst bijna 97 procent minstens één keer, al dan niet gehuwd, samengewoond.

Repartnering

De grote meerderheid van alle 40-52-jarige vrouwen die in hun gezinsvormende fase een bestendige relatie hadden, is moeder geworden. Nauwelijks een op de tien is kinderloos gebleven. Het aandeel kinderlozen onder de exen (die op het moment van onderzoek dus niet met een partner samenwoonden) is met ruim een op de vier aanzienlijk groter. Hebben ze een nieuwe partner gevonden, dan is er sprake van enige compensatie: van deze wisselaars is een op de zes kinderloos. De zogenoemde *repartnering* voegt blijkbaar nog een periode van gezinsvorming toe.

Van de duurzamen heeft 12 procent één kind. Bij de exen is dit 17 procent en bij de wisselaars 26 procent. Repartnering verlaagt dus de kans op kinderloosheid, maar verhoogt de kans op een enig kind. Het verschil tussen exen en wisselaars lijkt voor een belangrijk deel te worden verklaard door het feit dat een deel van de wisselaars bij hun tweede partner alsnog een kind hebben gekregen. Voor alle vrouwen met een nieuwe partner, ongeacht hun kindertal, geldt overigens dat een kwart uitsluitend kinderen heeft uit de nieuwe relatie.

Patchworkgezin

Ook bij de grotere gezinnen is sprake van een samenhang met de relatiegeschiedenis. Zo hebben acht van de tien duurzamen een gezin met twee of meer kinderen, tegen zes van de tien exen en wisselaars. De laatsten maken soms deel uit van een *patchworkgezin*, een gezin waarin de vader, de moeder of beiden een of meer stiefkinderen hebben. Bijna vier van de tien wisselaars hebben zo'n patchworkgezin. De helft van hen heeft eigen kinderen van de vorige partner en stiefkinderen van de nieuwe partner. Slechts een kleine minderheid (een op de twintig wisselaars) heeft geen eigen kinderen, maar uitsluitend stiefkinderen van de nieuwe partner.

Carrière

Er bestaat in het algemeen een positief statistisch verband tussen scheidingskans en opleidingsniveau: hoger opgeleide vrouwen hebben een hogere scheidingskans. Maar geldt dit ook voor onze Sarahs?

Uit het *Onderzoek Gezinsvorming 1998* blijkt dat de vrouwen die in deze levensfase nog steeds met hun eerste partner samenleven minder vaak dan gemiddeld een hoog opleidingsniveau hebben. De exen en wisselaars zijn juist wat vaker hoog opgeleid, terwijl het hoogste opleidingsniveau wordt gemeten onder vrouwen die nooit een partner hebben gehad.

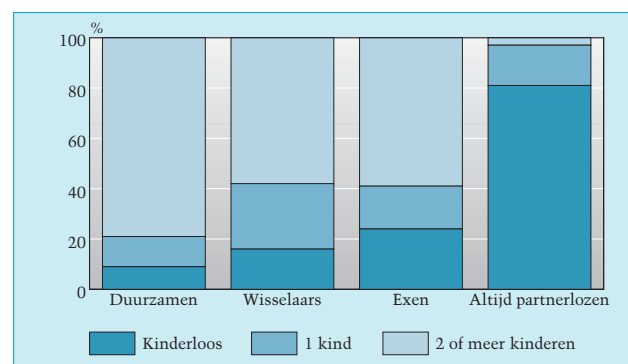
De duurzamen en de altijd partnerlozen laten dus het grootste contrast zien. De partnerlozen zijn, in ieder geval wat hun opleidingsniveau betreft, waarschijnlijk beter in staat om voor zichzelf te zorgen, en mogelijk was voor hen een partner en kinderen moeilijker te combineren met een professionele carrière. Daarbij komt dat de relatiesmarkt voor hoog opgeleide vrouwen 'krapper'

is dan voor lager opgeleiden vrouwen. Dit valt althans af te leiden uit het feit dat hoger opgeleide vrouwen vaker alleenstaand zijn. Hoog opgeleide mannen zijn namelijk ook in trek bij middelbaar opgeleide vrouwen, terwijl hoog opgeleide vrouwen bij voorkeur niet kiezen voor een (beduidend) lager opgeleide man.

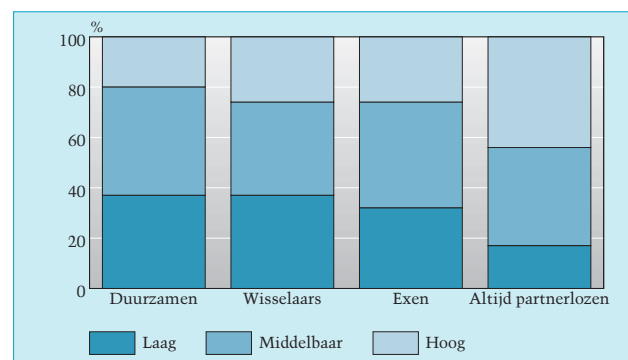
Financiële zelfredzaamheid

Vrouwen die bij hun eerste partner zijn gebleven, zijn wat vaker na de geboorte van hun eerste kind gestopt met werken. De exen, en vooral de wisselaars, zijn daarentegen destijds wat vaker met hun werk doorgaan. Dit kan er niet alleen op wijzen

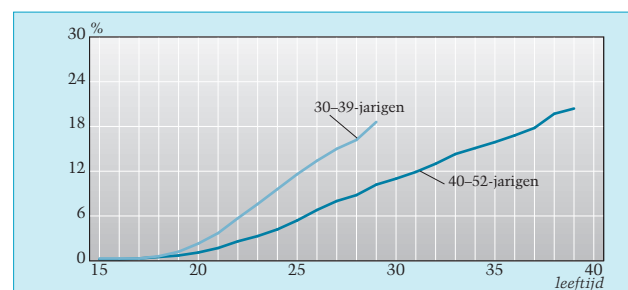
Kindertal vrouwen naar relatiegeschiedenis

Opleidingsniveau 40-52-jarige vrouwen naar relatiegeschiedenis

Leeftijd beëindiging eerste relatie van twee generaties vrouwen

dat deze vrouwen meer gericht waren op hun baan, maar ook dat ze hun financiële zelfredzaamheid zeker wilden stellen. Die zelfredzaamheid levert op haar beurt weer een belangrijke bijdrage aan de verklaring van de latere relatievorming en -ontbinding. Bovendien blijkt dat, voor zover exen en wisselaars na de geboorte bleven werken, ze ook vaker meer uren per week werkten. Deze samenhang is ook zichtbaar bij de huidige arbeidsdeelname. Terwijl van de duurzamen slechts een zesde een baan van dertig uur of meer heeft, is dit voor de wisselaars een kwart en voor de exen ruim een derde.

De hoogte van het verdiende inkomen varieert navenant. Ongeveer een op de tien duurzamen verdient 3 000 gulden of meer per maand. Van de wisselaars verdient een op de zes dit inkomen, van de exen bijna een kwart. Wisselaars verdienen niet alleen meer dan vrouwen met een duurzame relatie, ze zijn ook vaker hoofdkostwinner.

Nog minder kinderen

Als jongere vrouwen die zich op dit moment in hun gezinsvormende fase bevinden nog meer instabiele relaties hebben dan de huidige Sarahs, dan zal de vruchtbaarheid in de toekomst verder afnemen. Van de oudste groep vrouwen heeft ongeveer een tiende al vóór het dertigste levensjaar een relatiebreuk achter de rug. Dit loopt op tot een vijfde rond het veertigste levensjaar.

Voor de tien jaar jongere generatie vrouwen is het percentage dat tegen de dertig een scheiding heeft meegemaakt al bijna twee keer zo hoog. De kans om vóór het dertigste levensjaar aan een relatie te beginnen verschilt echter maar weinig tussen beide groepen, maar is wel iets lager onder de jongere vrouwen als gevolg van uitstel van relatievorming. Desondanks hebben zij veel vaker ervaring met scheiding.

Voor een deel heeft deze toename uiteraard te maken met de toename van het samenwonen onder de jongere vrouwen. Immers, samenwoners beëindigen hun relatie aanzienlijk vaker dan gehuwden. Gezien de hierboven beschreven samenhang tussen relatieverloop en kindertal mogen we dan ook verwachten dat de wijze waarop de huidige dertigers momenteel met hun relatie omgaan niet alleen het aantal alleenstaanden bevordert, maar ook kinderloosheid, het aantal één-kindgezinnen en het aantal patchworkgezinnen. Hoe meer relaties uiteenvallen, hoe verder dit het gemiddeld kindertal zal drukken. Wat betreft de nieuwe normen met betrekking tot relaties hoeven we voorlopig geen opwaarts effect op het kindertal te verwachten. ◀

Jan Latten (CBS)

Pascal Kreijen

(Nederlandse Gezinsraad)